

BUDOWLE OCHRONNE W POLSCE

KOMPENDIUM WIEDZY DLA SAMORZĄDÓW

wersja 2.2 · 2026

Spis treści

1. Stan budowli ochronnych w Polsce – dane i analizy
2. Hierarchia i zakres regulacji wyposażenia
3. Koszty całkowite wyposażenia ruchomego – rotacja, logistyka i utylizacja
4. Holistyczne podejście do wyposażenia ruchomego – trzy grupy żywotności
5. Zasada „własnych możliwości” zarządcy MDS
6. Główne typy budowli ochronnych – charakterystyka i zależności wyposażeniowe
7. Człowiek w budowlu ochronnej – zachowania zbiorowe i dystrybucja zasobów
8. Pakiet indywidualny jako narzędzie ograniczania rywalizacji i kosztów
9. Podsumowanie decyzyjne dla gmin i powiatów

1. Stan budowli ochronnych w Polsce – dane i analizy

Według ogólnopolskiej inwentaryzacji Państwowej Straży Pożarnej (2022–2023):

Typ obiektu	Liczba istniejących obiektów	Szacunkowa pojemność
Schrony (S-1/S-2/S-3)	1 903	ok. 300 000 osób
Ukrycia (U-1/U-2/U-3)	8 719	ok. 1 130 000 osób
MDS (Miejsca Doraźnego Schronienia)	224 113	ok. 49 240 000 osób (teoretycznie)

W Polsce istnieje ok. **234 735 obiektów**, które mogą pełnić funkcję ochronną. Łączna pojemność schronów i ukryć wynosi ok. **1,43 mln miejsc**, co w porównaniu z populacją Polski (ok. 38 mln) daje zaledwie **3,8 % pokrycia** wymaganiami ustawowymi (25 % w miastach, 15 % poza miastami).

Prawo nie określa minimalnej liczby schronów, ukryć ani MDS. Jedyne obowiązki brzmi: „zapewnienie warunków do ochrony ludności” (art. 207 ustawy o ochronie ludności i OC).

Z eksperckich analiz wynika, że Polska potrzebuje co najmniej 32 376 budowli ochronnych, aby spełnić ustawowy standard ochrony ludności:

Obszar	Liczba potrzebnych budowli
Miasta wojewódzkie	4 739
Pozostałe miasta	12 850
Obszary wiejskie	14 787
Razem	32 376

Aktualny poziom funkcjonalności

- Schrony – wszystkie 1 903 obiekty wymagają działań. W przeważającej większości systemy filtrowentylacji są nieczynne, hermetyzacja niesprawna.
- Ukrycia – wszystkie 8 719 obiektów wymagają szerokiej modernizacji. Wyposażenie nie spełnia warunków technicznych z 4 listopada 2025 r., brakuje oświetlenia awaryjnego, wentylacji i środków higienicznych.
- MDS – są liczne, ale ich funkcjonalność jest minimalna. Działają jako tymczasowe miejsca schronienia. Nie wymagają modernizacji technicznej – tylko organizacji, oznakowania i realistycznego wyposażenia ruchomego.
- Budowle BO – nieliczne, w większości nie spełniają nowych warunków technicznych, wymagają modernizacji konstrukcyjnej i wyposażeniowej.

Wniosek strategiczny: Liczba obiektów jest ważna, ale decydujące znaczenie ma ich gotowość operacyjna. Samorząd, który skupi się wyłącznie na budowie nowych obiektów, a zaniedba wyposażenie ruchome i procedury dystrybucji, nie osiągnie realnej ochrony ludności.

2. Hierarchia i zakres regulacji wyposażenia

Wyposażenie budowli ochronnych regulują przede wszystkim:

- Ustawa z 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej (Dz.U. 2024 poz. 1907)
- Rozporządzenie MSWiA z 1 lipca 2025 r. w sprawie przygotowania obiektu do użycia i wyposażenia (Dz.U. 2025 poz. 933)
- Rozporządzenie MSWiA z 9 lipca 2025 r. w sprawie wymagań dla MDS (Dz.U. 2025 poz. 932)
- Rozporządzenie MSWiA z 4 listopada 2025 r. w sprawie warunków technicznych budowli ochronnych (Dz.U. 2025 poz. 1548)
- Rozporządzenie MSWiA z 21 lutego 2025 r. w sprawie kryteriów uznawania obiektów za budowle ochronne (Dz.U. 2025 poz. 235)

Kluczowa zasada: obowiązek wyposażenia jest zróżnicowany w zależności od kategorii obiektu. Najbardziej rygorystyczne wymagania dotyczą schronów i ukryć. MDS podlegają katalogowi z § 7 rozporządzenia 933, jednak – na mocy § 3 ust. 1 pkt 5 – obowiązek ten realizowany jest wyłącznie w zakresie własnych możliwości zarządcy.

Oznacza to, że samorząd może (i powinien) planować wyposażenie ruchome w sposób realistyczny, uwzględniający koszty długoterminowe, a nie tylko jednorazowy zakup zgodny z katalogiem.

3. Koszty całkowite wyposażenia ruchomego – rotacja, logistyka i utylizacja

Najczęstszym błędem przy planowaniu wyposażenia jest skupienie się wyłącznie na cenie zakupu. W rzeczywistości decydujące znaczenie ma koszt całkowity posiadania (TCO) w perspektywie 10–20 lat.

3.1. Woda pitna – porównanie PET vs doypack

Parametr	Butelki PET 1,5 l	Doypack 1 l z zaworem
Typowy termin przydatności	6–12 miesięcy	3 lata
Liczba rotacji w 10 lat	10–20	3–4
Koszt logistyki jednej wymiany	wysoki (ciężar, objętość)	niski (lekki, kompaktowy)
Utylizacja	duża objętość odpadów	minimalna objętość
Higiena dozowania	niska	wysoka (zawór)
Możliwość zawieszenia	brak	tak
Ryzyko skażenia	wyższe	niższe

Wniosek praktyczny: Przy obiektach o pojemności 300–1000 osób różnica w kosztach logistycznych i utylizacji w perspektywie 10 lat jest bardzo znacząca. Doypacki zmniejszają liczbę operacji wymiany, obniżają koszty transportu i magazynowania oraz ograniczają ryzyko skażenia i konfliktów przy dystrybucji.

3.2. Żywność, higiena i apteczki – precyzyjne cykle rotacji

Element	Zalecany cykl rotacji
Żywność liofilizowana	5 lat
Pakiet higieniczny indywidualny	5 lat
Moduł lekowy (apteczki)	2 lata
Moduł opatrunkowy	5 lat

3.3. Baterie, gaśnice i elementy długowieczne

Element	Cykl kontroli / rotacji
Baterie specjalistyczne	20 lat
Gaśnice	Ocena wizualna co rok Rotacja co 15 lat

Łóżka i fotele	Ocena wizualna co 2 lata Wymiana co 50 lat
----------------	--

3.4. Koszty organizacyjno-logistyczne rotacji

Każda wymiana generuje realne koszty: transportu i rozładunku, pracy personelu, dokumentacji i protokołów, utylizacji przeterminowanych produktów, czasowego wyłączenia części magazynu.

Przy obiektach o pojemności powyżej 200–300 osób koszty operacyjne jednej pełnej rotacji wody i żywności mogą przekraczać wartość samego towaru. Dlatego wybór rozwiązań o dłuższym cyklu (doypacki, liofilizaty, baterie 20-letnie) ma bezpośrednie i mierzalne przełożenie na budżet gminy.

4. Holistyczne podejście do wyposażenia ruchomego – trzy grupy żywotności

Wyposażenie ruchome należy planować według rzeczywistej żywotności, a nie według jednej, wspólnej daty ważności. Pozwala to samorządowi kupować raz elementy długowieczne i rotować tylko to, co rzeczywiście wymaga rotacji.

Grupa A – elementy rotacyjne (krótki i średni cykl)

- Woda pitna (doypack) – 3 lata
- Żywność liofilizowana – 5 lat
- Pakiet higieniczny – 5 lat
- Moduł lekowy (apteczki) – 2 lata
- Moduł opatrunkowy – 5 lat

Zasada: rotować regularnie, wybierać rozwiązania o najdłuższym możliwym terminie i najniższym koszcie logistycznym.

Grupa B – elementy średniookresowe

- Baterie specjalistyczne – 20 lat
- Gaśnice – ocena wizualna co rok, rotacja 15 lat
- Latarki LED, detektory – 10–15 lat (w zależności od baterii)

Grupa C – elementy długowieczne

- Łóżka i fotele – ocena wizualna co 2 lata, wymiana co 50 lat
- Nosze, krzesła ewakuacyjne – 40–50 lat
- Rampy, skrzynki narzędziowe – 40–50 lat

Model optymalny dla samorządu: Jednorazowa, przemyślana inwestycja w Grupę C + systematyczna, ale rzadka rotacja Grupy A. Dzięki temu gmina kupuje raz na kilka dekad elementy „twarde”, a rotuje tylko wodę, żywność, higienę i apteczki.

5. Zasada „własnych możliwości” zarządcy MDS

MDS podlegają katalogowi wyposażenia określonego w § 7 rozporządzenia MSWiA z 1 lipca 2025 r. (Dz.U. 2025 poz. 933), jednak – na mocy § 3 ust. 1 pkt 5 – obowiązek jego zapewnienia jest realizowany wyłącznie w zakresie własnych możliwości zarządcy.

Oznacza to w praktyce:

- MDS nie wymagają zapewnienia łóżek, koców ani zaawansowanych systemów łączności (zwolnienia z § 7 pkt 1 i 3),
- pozostałe elementy wyposażenia (apteczki, latarki, środki higieny, worki, gaśnice, narzędzia, woda, żywność) są zapewniane w miarę możliwości zarządcy,
- MDS nie wymagają przywracania funkcji technicznych (brak hermetyzacji, brak filtrowentylacji).

Stan faktyczny: MDS są liczne, ale ich funkcjonalność jest minimalna. Działają jako tymczasowe miejsca schronienia. Nie wymagają modernizacji technicznej – tylko organizacji, oznakowania i realistycznego wyposażenia ruchomego.

Dla gmin oznacza to możliwość stopniowego budowania gotowości. Największy efekt przy najniższym koszcie organizacyjnym dają pakiety indywidualne (woda + żywność + higiena).

6. Główne typy budowli ochronnych – charakterystyka i zależności wyposażeniowe

Schrony (S-1/S-2/S-3)

Najwyższe wymagania techniczne i wyposażeniowe. Wymagają sprawnych systemów filtrowentylacji i hermetyzacji. Wyposażenie ruchome powinno być pełne, gotowe do natychmiastowego użycia i zaplanowane według trzech grup żywotności.

Ukrycia (U-1/U-2/U-3)

Wymagają szerokiej modernizacji. Większość nie spełnia obecnych warunków technicznych. Priorytetem jest przywrócenie podstawowej funkcjonalności (oświetlenie awaryjne, wentylacja) oraz wyposażenie w pakiety indywidualne i elementy długowieczne.

MDS (Miejsca Doraźnego Schronienia)

Najliczniejsza grupa obiektów. Funkcjonalność minimalna. Nie wymagają modernizacji technicznej. Najbardziej racjonalnym podejściem jest wyposażenie ich w pakiety indywidualne i podstawowe środki ochrony w zakresie własnych możliwości zarządcy.

Budowle BO

Nieliczne. W większości nie spełniają nowych warunków technicznych. Wymagają modernizacji konstrukcyjnej i wyposażeniowej – kosztów wysokich, ale punktowych.

7. Człowiek w budowlach ochronnej – zachowania zbiorowe i dystrybucja zasobów

Większość dokumentów koncentruje się na konstrukcji, instalacjach i katalogach wyposażenia. Tymczasem w realnym schronie największym ryzykiem nie jest brak ściany żelbetowej, lecz człowiek w warunkach tłoku, stresu, niepewności i ograniczonych zasobów.

Kluczowe mechanizmy behawioralne

- Deindywidualizacja – człowiek w tłumie czuje się mniej odpowiedzialny za swoje zachowanie.
- Efekt bystandera – im więcej osób, tym mniejsza gotowość do reakcji.
- Deprywacja snu i prywatności – hałas i brak przestrzeni obniżają samokontrolę.
- Lęk przed nieznanym – brak informacji rodzi plotki i potrzebę „zabezpieczenia się na zapas” (hoarding).
- Rywalizacja o status i zasoby – walka o dostęp do wody, żywności, informacji i miejsca.
- Wyłanianie się liderów – formalnych i nieformalnych. Jeśli nie zostaną włączeni w system, mogą działać przeciwko niemu.

Jak mechanizmy tłumu przekładają się na problemy operacyjne?

Mechanizm	Typowy objaw	Ryzyko w budowlach ochronnej	Skuteczne przeciwdziałanie
Tłok i brak prywatności	Drażliwość, klótnie	Konflikty	Strefowanie + pakiety indywidualne
Niepewność czasu	Pytania „jak długo?”, plotki	Panika, hoarding	Regularne komunikaty, odprawy
Rywalizacja o wodę	Kolejki, przepychanki	Agresja, odwodnienie	Woda w doypackach, porcje indywidualne
Rywalizacja o żywność	Ukrywanie, kradzieże	Konflikty, nierówne spożycie	Liofilizaty w porcjach indywidualnych
Rywalizacja o higienę	Zajmowanie toalet, wstyd	Skażenie krzyżowe	Pakiety higieniczne + worki na odpady
Brak informacji	Plotki, „czarny rynek”	Utrata zaufania	Koordynatorzy, komunikacja kryzysowa
Anonimowość	Brak odpowiedzialności	Wandalizm	Przypisanie do sektorów

Wniosek: Najskuteczniejszym i jednocześnie najtańszym narzędziem ograniczania rywalizacji o zasoby jest pakiet indywidualny – higieniczny, żywnościowy i wodny.

8. Pakiet indywidualny jako narzędzie ograniczania rywalizacji i kosztów

Pakiet indywidualny nie jest tylko wygodą logistyczną. Jest narzędziem projektowania zachowań zbiorowych.

Co zawiera kompletny pakiet podstawowy?

- Pakiet higieniczny (cykl 5 lat) – żel GSR 150 ml, mydło antybakteryjne 80 g, 5 chusteczek dezynfekujących, papier toaletowy 90 m (2 warstwy), worek PE 10 l
- Racja żywnościowa (cykl 5 lat) – liofilizaty w porcjach indywidualnych, 2000 kcal/osobę/dzień
- Woda – doypack 1 l z zaworem (cykl 3 lata)

Korzyści strategiczne dla samorządu

- Ograniczenie konfliktów – każdy wie, co dostanie, i nie ma po co walczyć.
- Obniżenie kosztów logistycznych – rzadsze rotacje, mniejsza objętość, łatwiejsza dystrybucja.
- Lepsza higiena – brak wspólnych naczyń i kolejek do kranu.
- Elastyczność – pakiet podstawowy identyczny dla wszystkich + moduły dodatkowe (dziecięcy, menstruacyjny, medyczny, alergenowy, senioralny).
- Zgodność z prawem – realizacja katalogu wyposażenia w sposób praktyczny i ekonomiczny.

Pakiet indywidualny nie zastępuje wspólnych zasobów. Jest jednak najtańszym, najszybszym i najbardziej czytelnym sposobem ograniczenia skutków rywalizacji o ograniczone zasoby w budowlach ochronnej.

9. Podsumowanie decyzyjne dla gmin i powiatów

1. Statystyki są ważne, ale nie decydujące.

Liczba obiektów jest niska (3,8 % pokrycia). Decydujące jest to, czy istniejące obiekty są gotowe do użycia i czy wyposażenie ruchome jest zaplanowane racjonalnie.

2. Planuj według żywotności, nie według jednej daty.

- Moduł lekowy → rotacja co 2 lata
- Żywność, pakiet higieniczny, moduł opatrunkowy → 5 lat
- Gaśnice → ocena wizualna co rok, rotacja specjalistyczna 15 lat
- Baterie specjalistyczne → 20 lat
- Łóżka → ocena wizualna co 2 lata, wymiana co 50 lat

3. Koszt całkowity > cena zakupu.

Operacje logistyczne, utylizacja i praca personelu często kosztują więcej niż sam produkt. Doypacki, liofilizaty i baterie o żywotności 20 lat obniżają koszty w perspektywie 10–20 lat.

4. MDS – buduj gotowość stopniowo.

Zaczynaj od pakietów indywidualnych. To największy efekt przy najniższym koszcie organizacyjnym i największym wpływie na ograniczenie konfliktów.

5. Człowiek jest najważniejszym czynnikiem ryzyka.

Wyposażenie techniczne bez przemyślanej dystrybucji, komunikacji i pakietów indywidualnych nie wystarczy. Pakiet indywidualny + jasne procedury dystrybucji + regularna komunikacja = realne ograniczenie napięć.

6. Holistyczne podejście opłaca się.

Jednorazowa inwestycja w elementy długowieczne (łożka, fotele, nosze, narzędzia) + systematyczna, ale rzadka rotacja wody, żywności i higieny – to model, który pozwala samorządowi zachować gotowość przy kontrolowanych kosztach.

Dokument opracowany na podstawie ustawy z 5 grudnia 2024 r. o ochronie ludności i obronie cywilnej, rozporządzeń MSWiA z 2025 r. oraz praktycznych doświadczeń w zakresie wyposażenia ruchomego budowli ochronnych.

doschronu.pl

Wersja 2.2 · 2026